

POSTANOWIENIE

Dnia 20 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Anna Kozłowska

w sprawie z wniosku F. P.
przy uczestnictwie M. P. – G., B. P., W. P. i K. T.
o uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego w T.
z dnia 21 grudnia 1982 r. w sprawie ...715/82
o stwierdzenie nabycia spadku po A. K.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 20 czerwca 2013 r.,
dwóch skarg kasacyjnych: wnioskodawcy i uczestniczki postępowania K. T. oraz
uczestnika postępowania W. P.
od postanowienia Sądu Okręgowego w T.
z dnia 30 listopada 2011 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu
Rejonowego w T. z dnia 13 czerwca 2011 r. sygn. akt
[...] i odrzuca wniosek;**

**oddala wniosek M. P. – G. o zasądzenie kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w T. postanowieniem z dnia 13 czerwca 2011 r. oddalił wniosek F. P. o zmianę postanowienia Sądu Rejonowego w T. z dnia 21 grudnia 1982 r. (...715/82), stwierdzającego, że spadek po A. K. zmarłej dnia 14 października 1982 r., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 21 czerwca 1982 r. nabyła wnuczka M. P. (obecnie M. P.- G.).

Sąd Rejonowy ustalił, że spadkodawczyni w powołanym wyżej testamencie notarialnym oświadczyła, że do całości spadku powołuje wnuczkę M. P. W sprawie spadkowej ...715/82 uczestniczyli spadkobiercy ustawowi, którzy nie kwestionowali ważności testamentu. Po zakończeniu tej sprawy M. P. – G. otrzymała, jako spadkobierczyni po A. K., odszkodowanie za wywłaszczoną nieruchomość położoną w T., które podzieliła między spadkobierców ustawowych F. P., W. P., B. P. i K. T. Z wniosku F. P. toczyło się w 1999 r. postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po F. P. zmarłym dnia 26 listopada 1946 r. i ponownie po A. K. z udziałem pozostałych żyjących dzieci spadkodawców W. P., B. P., K. T. Na rozprawie w dniu 14 lipca 1999 r. W. P. złożył zapewnienie spadkowe, że A. K. nie pozostawiła testamentu. Postanowieniem z dnia 14 lipca 1999 r. (...918/99) Sąd Rejonowy w T. stwierdził nabycie spadku po F. P. i A. K., po której spadek na podstawie ustawy nabyły dzieci F. P., W. P., B. P. i K. T. po ¼ części każde z nich. M. P. – G. **nie** brała udziału w tym postępowaniu i nie była o nim poinformowana. K. T. zwróciła się w dniu 16 kwietnia 2002 r. do Prezydenta Miasta T. o wszczęcie postępowania o stwierdzenie nieważności orzeczenia Wojewody [...] z dnia 20 kwietnia 1950 r. o wywłaszczeniu nieruchomości położonej w T. przy ul. K. 1 stanowiącej wcześniej własność A. K. Decyzją Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast z dnia 31 października 2002 r. stwierdzono, że orzeczenie o wywłaszczeniu zostało wydane z naruszeniem prawa. W 1999 r. spadkobiercy ustawowi wystąpili na podstawie postanowienia z dnia 14 lipca 1999 r. z wnioskiem o odszkodowanie z tytułu szkody poniesionej na skutek wydania decyzji o wywłaszczeniu. Decyzją z dnia 3 lutego 2004 Minister Infrastruktury odmówił przyznania odszkodowania. Decyzją z dnia 25 października 2007 r. Minister Budownictwa odmówił stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 3 lutego 2004 r. Decyzją z dnia 5 marca 2008 r. Minister Infrastruktury utrzymał w mocy decyzję

Ministra Budownictwa z dnia 25 października 2007 r. W dniu 1 kwietnia 2008 r. K. T. wystąpiła do Sądu Okręgowego w B. z powództwem o zapłatę przeciwko Skarbowi Państwa z tytułu wywłaszczenia przedmiotowej nieruchomości, podając że jest spadkobierczynią po niej na podstawie postanowienia z dnia 14 lipca 1999 r.

Oceniając żądanie zmiany postanowienia spadkowego Sądu Rejonowego w T. z dnia 21 grudnia 1982 r., które oparte zostało na podstawie z art. 679 § 1 k.c., Sąd Rejonowy wskazał, że art. 948 k.c. dotyczy sytuacji, gdy dyspozycje testamentu są niewystarczająco sprecyzowane, niejasne i służy usunięciu tych niejasności. Niedopuszczalne jest natomiast uzupełnienie testamentu w drodze wykładni, dodanie nowych rozrządzeń nie dokonanych przez spadkodawcę. Interpretacja testamentu może więc dotyczyć tylko treści zawartej w testamencie. Testament A. K. wyrażający wolę spadkodawczyni, aby spadek w całości przypadł jej wnuczce M. P. – G., uznał Sąd Rejonowy za jasny i niewymagający interpretacji. Nie zmienia tego fakt, że jak podała wnioskodawczyni we wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po A. K. z 1982 r., w jego skład wchodzi lokal mieszkalny i rzeczy osobiste spadkodawczyni. Nie ma też znaczenia dla jego treści stan świadomości obecnego wnioskodawcy i jego rodzeństwa co do składu spadku objętego testamentem. Sąd Rejonowy nie podzielił stanowiska wnioskodawcy i uczestników, że dopiero aktywność M. P. – G. w sprawie o odszkodowanie dała podstawę do wystąpienia z obecnym wnioskiem. Uwzględniając twierdzenia, na których został oparty wniosek o zmianę postanowienia spadkowego Sąd Rejonowy stwierdził, że powinien on zostać zgłoszony, zaraz po zmianie ustroju społeczno - politycznego albo w 1999 r., gdy uczestnicy wnieśli ponowne sprawę o stwierdzenie nabycia spadku po matce, a przy najbardziej korzystnej dla wnioskodawcy interpretacji najpóźniej w dniu 3 lutego 2004 r., kiedy to Minister Infrastruktury odmówił spadkobiercom ustawowym odszkodowania z wywłączoną nieruchomością stanowiącą uprzednio własność spadkodawczyni. Wszystkie czynności związane ze złożeniem ponownego wniosku o stwierdzenie spadku po A. K. i F. P. w 1999 r. były bowiem podejmowane w celu uregulowania kwestii własności przedmiotowej nieruchomości, co zgodnie zeznali wnioskodawca i uczestnicy.

Postanowienie Sądu Rejonowego zaskarżył apelacją wnioskodawca w oparciu o zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. i art. 948 k.c. Wnosił o zmianę

postanowienia, uwzględnienie wniosku przez stwierdzenie, że spadek nabyli wnioskodawca i uczestnicy po ¼ z wyjątkiem prawa do lokalu mieszkalnego, które w drodze zapis nabyła wnuczka M. P. –G. lub jego uchylenie.

Sąd Okręgowy w T., który oddalił apelację postanowieniem z dnia 30 listopada 2011 r., podzielił ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego oraz dokonaną przez ten Sąd ich ocenę prawną. Zaakceptował pogląd prawny Sądu Rejonowego, zgodnie z którym wykładnia testamentu jest potrzebna tylko wówczas, gdy jakiegokolwiek jego elementy są niejasne, podczas gdy – jak trafnie przyjął ten Sąd – przedmiotowy testament zawierający jedno rozrządzenie dysponujące całością spadku na rzecz wnuczki spadkodawczyni jest całkowicie jasny. Podtrzymał pogląd Sądu pierwszej instancji, że wykładnia testamentu może dotyczyć tylko jego treści i tego co znalazło w niej wyraz, niedopuszczalne jest natomiast uzupełnianie w drodze wykładni treści testamentu nawet gdyby z okoliczności wynikało, iż rzeczywista wola spadkodawcy była inna. Wskazał przy tym, że jak wynika to z samych wypowiedzi uczestników, testatorka miała co najmniej świadomość co do składu majątku podlegającemu dziedziczeniu, jako obejmującego także roszczenia związane z utraconym majątkiem. Z uwagi na stwierdzoną oczywistą bezzasadność wniosku Sąd Okręgowy, akceptując stanowisko Sądu Rejonowego w kwestii niezachowania terminu do wystąpienia z wnioskiem, poniechał szerszego odnoszenia się do niej.

Skargi kasacyjne od wyroku Sądu Okręgowego wnieśli uczestnik W. P. oraz wnioskodawca i uczestniczka T. T. zarzucając w nich naruszenie art. 948 k.c., art. 961 k.c., art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. i art. 232 k.p.c. oraz w zw. z art. 679 k.c.

Wnosili o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności powstaje w sprawie zagadnienie dopuszczalności wystąpienia przez wnioskodawcę na podstawie art. 679 § 1 i § 2 k.p.c. z wnioskiem o zmianę postanowienia spadkowego z dnia 21 grudnia 1982 r. w sytuacji gdy oprócz postanowienia, którego wniosek dotyczy funkcjonuje w obrocie prawnym

drugie (późniejsze) prawomocne postanowienie z dnia 14 lipca 1999 r. stwierdzające w odmienny sposób nabycie spadku po A. K., a uwzględnienie wniosku prowadziłyby do utrwalenia stanu, w którym nadal istnieją dwa prawomocne postanowienia stwierdzające nabycie spadku po tym samym spadkodawcy.

Właściwą drogą prowadząca do wyjścia z sytuacji istnienia dwóch prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy jest wznowienie postępowania, w którym wydane zostało późniejsze postanowienie, na podstawie art. 403 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. - na wniosek uczestnika tego postępowania lub na podstawie art. 524 § 2 k.p.c. - na wniosek zainteresowanego, który w tym postępowaniu nie brał udziału (uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2012 r., III CZP 81/11, OSNC 2013, nr 1, poz. 1). We wznowionym postępowaniu sąd uchyla wydane w nim późniejsze postanowienie i odrzuca wniosek, albo umarza postępowanie. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 10 lipca 2012 r, z punktu widzenia podstawy wznowienia postępowania w postaci kolizji prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku obojętne jest, czy są one zgodne z rzeczywistym stanem faktycznym i prawnym, istotne jest jedynie wydanie późniejszego postanowienia z naruszeniem prawomocności materialnej wcześniejszego prawomocnego postanowienia. Okoliczność, że stwierdzenie nabycia spadku jest niezgodne z rzeczywistym stanem faktycznym i prawnym, sytuująca się na płaszczyźnie prawa materialnego, stanowi natomiast przyczynę wzruszenia prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku w oparciu o art. 679 § 1 k.p.c.

Wniosek o dokonanie zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku na podstawie art. 679 § 1 k.p.c. nie zapoczątkowuje nowego postępowania spadkowego, postanowienie o zmianie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku jest postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku. Pozytywne postanowienia w postępowaniu nieprocesowym, rozstrzygające co do istoty sprawy korzystają z powagi rzeczy osądzonej między wszystkimi uczestnikami w zakresie objętym przedmiotem rozstrzygnięcia (art. 366 k.p.c.). Przedmiot powagi rzeczy osądzonej prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku wyznacza

osoba spadkodawcy, postanowienia stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie mają więc ten sam przedmiot rozstrzygnięcia.

Powaga rzeczy osądzonej wyklucza możliwość ponownego rozpoznania tej samej sprawy, wniesiony w niej pozew podlega odrzuceniu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.). Przyczyny odrzucenia pozwu sąd bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy. Sąd apelacyjny bierze pod uwagę przyczyny odrzucenia pozwu jako przyczyny nieważności postępowania (art. 379 pkt 1-3 k.p.c.).

Przepisy normujące odrzucenie pozwu mają *mutatis mutandis* zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym w odniesieniu do odrzucenia wniosku. Dopuszczenie odstępstw od zasady związania sądu prawomocnym orzeczeniem (od 365 k.p.c.) nie wyłącza samo przez się przyznania tym orzeczeniom powagi rzeczy osądzonej.

Z powyższych względów odrzuceniu z powodu powagi rzeczy osądzonej (art. 199 § 1 pkt 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) podlega wniosek o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku (art. 679 § 1 k.p.c.), jeżeli poza prawomocnym postanowieniem, którego dotyczy żądanie zmiany wydane zostało kolejne prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy.

W okolicznościach przedmiotowej sprawy, uwzględniając powagę rzeczy osądzonej postanowienia dnia 14 lipca 1999 r. o stwierdzeniu nabycia spadku po A. K., odrzuceniu podlegał wniosek o zmianę wcześniejszego postanowienia o stwierdzeniu spadku po tej samej spadkodawczyni z dnia 21 grudnia 1982 r.

Z tych względów Sąd Najwyższy, który w zakresie zaskarżenia bierze z urzędu pod uwagę nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji (art. 398¹³ § 1 w zw. z art. 379 pkt 3 k.p.c.), uchylił postanowienia obu sądów i odrzucił wniosek (art. 398¹⁹ k.p.c.) oraz oddalił wniosek uczestniczki M. P.- G. o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego wobec braku podstaw do odstąpienia od zasady przewidzianej w art. 520 § 1 k.p.c.

